

Platgatbotter *Erato* 90 jaar

In 1928 is er, eenmalig, een botterjachtje met een spiegel gebouwd door de Fa. J. Langenberg en Zn in Leeuwarden. Na 90 jaar vaart deze 9,10 m lange rondbodem *Erato* nog steeds in goede conditie rond. De familie Jordaan is vanaf 1993 al de achtste eigenaar. Een duik in de geschiedenis zorgt voor interessante verhalen. Door **Wim de Bruijn**

De opdracht voor de bouw van deze platgatbotter is een verhaal apart. Het is in 1990 beschreven door Jelmer Kuipers in het jaarboek van het Fries Scheepvaartmuseum. Kuipers wijdde toen maar liefst 11 pagina's aan Jachtwerf J. Langenberg en Zn in Leeuwarden. Hij beschrijft hoe een sjofel geklede man in 1928 de hellingloods binnenkwam en aan de hellingbaas vroeg of hij voor hem een schip wilde bouwen. Na wat navraag door Langenberg bleek het om de miljonair mr. K.L. Olivier te gaan die al een 12-voetsjol, een bottertje (of boeier?) en een motorboot had. Heel typisch was dat Langenberg maar vast moest beginnen, terwijl hij nog geen idee had, wat voor

scheepje het moest worden. Uiteindelijk werd het een bottertje met een vlakke achterkant. Je zou toch zeggen dat er eerst aan getekend en gerekend moest worden. Uit het verhaal blijkt verder dat een zoon van Langenberg een avondstudie volgde en dat zijn leraar zelfs het boek *De Zeilsport* van H.C.A. van Kampen voor hem had gekocht, waaruit hij kon leren hoe je een jacht ontwierp. In deze eerste druk stond ook al een tekening van een botterjacht en ik denk dat daar wel naar is gekeken.

Toch heeft Langenberg ook naar een boeier gekeken, want hij tekende geen plat vlak zoals bij een botter, maar het onderwaterschip is helemaal rond, de gangen sluiten aan tegen een wat uitstekende kielbalk, zodat een stukje

drift wordt voorkomen. Als we naar de foto van de *Erato* kijken, droogliggend op het Wad, dan is goed te zien hoe het onderwaterschip verloopt. Het jacht heeft de stoere kop van een botter met een vallende kromme steven. Het schip is duidelijk als jacht gebouwd, want ik tel maar liefst 15 smalle gangen, van kielbalk tot berghout.

We zien ook een grote, diepe en brede kuip, het voordeel van een spiegel ten opzichte van een spitsgat achterschip. De huidige motor, inmiddels na een aantal wisselingen een Bukh 20 pk-diesel, staat in een motorkist in de kuip en dient als zitplaats en tafel. Je gaat in de kuip al een stapje af omlaag en staat dan op dezelfde hoogte als de kajuitvloer. Eige-

mast heeft een contragewicht en is goed met twee man/vrouw strijkbaar. Het buitenwerk is allemaal gelakt. De mast wordt elk jaar met D1 olie behandeld, als ook het dek en kuipvloer. Het kajuitdak is gelakt. Elk jaar wordt de romp aan de binnenkant helemaal behandeld met een mengsel van 50% rauwe lijnolie en 50% geurloze petroleum. Dat doet Henk van der Meulen trouwens bij alle houten schepen. Het bevalt uitstekend en je hebt geen last van schimmels of andere ongedierte.

Onderhoud

De platgatbotter is in 1928 kennelijk gebouwd van kwalitatief heel goed eikenhout. Pas na 53 jaar werden dek en de kuipbanken vernieuwd. De motorkist werd waarschijnlijk vernieuwd omdat er een nieuwe motor werd ingebouwd. De kuipvloer is nog origineel omdat de kajuitdeurtjes met een speciale ronding aan de onderkant over de kuipvloer

draaien. Vanaf 1981 is het jacht in onderhoud bij Jachtwerf Joh. Van der Meulen in Sneek. Rond 1990 werd de kombuis vervangen en werden enkele spanten, de mastkoker en diverse leggers vernieuwd.

Vanaf 1993, toen de familie Jordaan eigenaar werd, moesten onder water zeven gangen aan bakboord en negen gangen aan stuurboord worden vernieuwd, het berghout werd deels vervangen en in de zwaarden werden enkele nieuwe stukjes gelijmd.

Het is uniek dat een eikenhouten jacht na 90 jaar nog in zo'n goede conditie is. Volgens werfbaas Henk van der Meulen zijn indertijd bronzen nagels gebruikt, daarom zien we nergens zwarte plekken in de gangen. De gangen zijn al vroeg goed gebreeuwd en voorzien van rubber, zowel onder als boven water. Dus geen last van inwatering. Verder ligt het jacht al vele jaren zomer en winter in een schiphuis bij Van der Meulen. Alle deurtjes en luiken kunnen open blijven en het jacht wordt voortdurend geventileerd. Het wordt alleen binnengehaald om elke 2 jaar te worden gelakt en voorzien van een nieuwe laag antifouling. Onderhoud? Eigenlijk minimaal volgens de eigenaar Hens en Nynke Jordaan! Henk van der Meulen zegt dat al jaren tegen potentiële klanten die opzien tegen de aanschaf van een houten schip vanwege het vermeende steeds terugkerende onderhoud. Tja, het is maar hoe je een jacht verzorgt! Als je een blank houten jacht zonder dektent een zomer in de zon laat liggen, dan weet je zeker dat je 's winters stevig aan de slag kunt met krabben, schuren, lakken en nog eens lakken. Dek je je schip af met een dektent, dat is best wel even werk, maar het betaalt zich meer dan terug in het onderhoud. Al doe je maar hoezen om zwaarden, roer en koekoeks en laat een kuintentje maken, alles wat is afgedekt scheelt in onderhoud!

boven: De *Erato* drooggevalen achter de Richel. Let op het ronde onderwaterschip

rechtsboven: Een oude opname van de *Viking* tussen 1930 en 1950 op Loosdrecht

rechtsonder: Een opname van de Flevo Race in 1945. Met de OC 9 werd de 2de prijs binnengehaald

naar Hens Jordaan kan daar met zijn lengte van 1,83 m precies onder het kajuitdak staan. Verder naar voren wordt dat wat minder. Omdat het kajuitdak erg rond loopt, is er aan de zijkanten ook wat minder stahoogte. Maar stahoogte op een kleine rondbodem is op zich al uniek. Het jacht heeft een gezellige kajuit, met kombuis, toilet en banken/kooien en in het voorschip drie kooien en bergruimte. De

Alle eigenaars

Mr. Klaas Olivier heeft de oplevering van zijn jacht niet meegemaakt. Hij overleed al op 60-jarige leeftijd op 21 mei 1928. Uit onderzoek door zoon Derk Jordaan uit het *Genealogysk Jierboekje* van 1967 blijkt dat Olivier bij zijn dood het volgende naliet. Zijn vermogen liet hij bij testament na aan het St. Anthony-gasthuis te Leeuwarden, behoudens enkele legaten aan neven Bergstra, de N.H.-kerk te Jelsum (land ald.) en een aantal verenigingen op sociaal gebied te Amsterdam. Het omvatte zijn huis (Prinsengracht 1043), 2,34 ha. bos en ander land te Soest, immobilia te Tzummarum, Metslawier, Oostrum, Oosterbierum, Kloosterlidum, Jelsum, Britsum, Cornjum en 'Nieuwland', samen 115.20.02 ha. en een pak effecten, zodat de ten gunste van het gasthuis

Düsseldorf in Amsterdam. Hij was toen reiziger van beroep. In 1918 verhuisden zij naar Zandvoort, alwaar ook zijn moeder, broer en zuster woonden. In 1920 keerde het echtpaar Ulbrich-Schwarmer terug in Amsterdam. Hij was toen werkzaam als consulaire ambtenaar. Hij verkocht het jacht alweer in 1930 aan de heer Dieperink die het tot 1952 zou bezitten. Zoon Derk Jordaan vond de zoon van de heer H.W.E. Dieperink, de tweede eigenaar, met wie Hens en Nynke vervolgens contact opnamen en die bleek nog foto's te hebben van het schip van zijn vader en herinnerde zich ook nog vaartochten. Dieperink had de *Christa* eerst omgedoopt tot *Eudia* en later tot *Viking*. Hij vond ook in dagblad *De Tijd* van 28 juli 1941 een verslag van wedstrijden voor ronde en platbodemjachten. Zowel in

drechtse plassen. In 1952 wordt H. Scheffer uit Oegstgeest eigenaar van de *Viking*. Hij blijft dat tot 1960. In *De Telegraaf* van 18 augustus 1958 wordt de *Viking* van Scheffer zelfs genoemd als deelnemer aan de Flevo Race. *Het Vrije Volk* schrijft op 7 september 1959 dat de KRZV De Maas op zaterdag en zondag wedstrijden heeft gehouden op de Nieuwe Maas, Nieuwe-Waterweg en Noordzee. H. Scheffer werd toen met de *Viking* tweede! Er werd toen al op zee gevaren met relatief kleine jachten. In 1960 kocht J.J. Reynders uit Amsterdam het jacht en gaf het de naam *Aleida*. In de jaren zeventig werd het tijdens de Sneekweek gezien en Reynders zeilde mee bij de Finnjollen. In 1984 werd het jacht verkocht aan E.O. Oranje. Er is niets over deze periode bekend. Al in 1987 werd de heer H.P. Bondzio eigenaar. Hij woonde in Munster, vlak over de grens en had kennelijk een huisje in Gauw. De naam Bondzio komt later voor bij het Stamboek toen hij een platbodem kocht en daarmee zeillessen gaf op het Lauwersmeer. Hij zeilde jaren later ook een keer met de familie Jordaan mee tijdens een Skouspul reunie toen ze de *Erato* net hadden.

In 1987 kocht J. Gallo de platgatbotter en gaf hem de naam *Erato*. Ook de heer Gallo kwam uit Duitsland, maar werkte in Den Haag. Toen hij echter naar Noord-Duitsland werd overgeplaatst zocht hij een ander jacht dat beter geschikt was voor het varen op de Oostzee. Zeven jaar later, in april 1993, kochten Hens en Nynke Jordaan het jacht dat toen al in het schiphuis bij Van der Meulen lag.

25 jaar vaarplezier

Nynke Jordaan is opgegroeid met zeilboten. Hens Jordaan, afkomstig uit Twente, is meer van de techniek, maar leerde snel en is een echte watersporter geworden. Ze kregen twee dochters en een zoon die altijd met veel plezier meezeilden. Deze waren 15, 13 en 10 jaar toen de *Erato* werd gekocht. Ze hebben nog even over de naam nagedacht. Moest die weer worden veranderd? Bij napluizen bleek de naam *Erato* (Grieks: Ερατώ) een van de negen muzen uit de Griekse mythologie is. Haar naam betekent 'beminnelijke' en ze is de muze van de hymne, het lied en de lyriek. Haar attributen zijn snaarinstrumenten. *Erato* wordt ook genoemd als een van de nimfen die de god Hermes verzorgden op de berg Nysa. Dus de

rechter pagina, met de klok mee: Nynke Jordaan aan het helmhout; een foto waarop goed de ruime kuip en de platte spiegel in beeld komen; de rondbodem valt gemakkelijk droog - en Hens maakt vuur in de barbecue; de kleinkinderen Pieter, Suzanne en Freek vermaken zich prima in de kajuit; onder de motorkist staat de 20 pk Bukh diesel, een prima eettafel voor de kleinkinderen

PLATB.-JACHT.

J. Langenberg & Zn., Jacht- en Bootbouw, Leeuwarden, bieden te koop aan dit nieuw platbodem zeiljacht, lang 9 meter, breed 3.20 meter, met nieuwen 4 cylinder 10-12 P. K. „Baudouin” motor. Schip is van prima materiaal gebouwd: prijs f 3300.—.

rechts: De advertentie uit 1929 in *De Waterkampioen*

boven: Wedstrijdcertificaat voor de *Viking* afgegeven in 1953, met nderaan nog de handtekening van Jan Loeff

komende erfportie f 711.247,85 beliep.

Er werd, toen het jacht klaar was, een advertentie gezet in *De Waterkampioen*, waarbij J. Langenberg & Zn Jacht- en Bootbouw, een nieuw platbodemjacht te koop aanboden, lang 9 meter, breed 3,2- m, met een nieuwe 4 cylinder 1-12 pk Baudouin motor. Schip is van prima materiaal; prijs f 3300,-. De rekeningen van de werf zijn allemaal keurig betaald door de notaris van Olivier. Later in dat jaar staat in de rubriek 'De Uitkijk' in *De Waterkampioen* dat het jacht is gekocht door de heer J. Ulbrich in Amsterdam, die het de naam *Christa* geeft. Johannes Ulbrich werd 25 november 1885 in de buurt van Bremen geboren als Andreas Johannes Ulbrich. Hij huwde voor de eerste maal met Maria Elisabeth Schwarmer uit Düsseldorf en vestigden zich in 1914 vanuit

Loosdrecht als op de Westeinderplassen en op de Kagermeren werden volop oefenwedstrijden gehouden. Bij de uitslagen komen we de namen van ir. J. Loeff tegen met de *Goetzee* en de *Eudia* van W.B. Dieperink. Mogelijk heeft zoon H.B. Dieperink jr., eigenaar van de platgatbotter, nadien de naam veranderd van *Viking* in *Eudia*, nadat zijn vaders *Eudia* was verkocht. Er volgde nog een stevige briefwisseling met mr. dr. T. Huitema die de Wieringer bol *Eudia* van Dieperink sr. had gekocht en vond dat die naam alleen zijn boot toebehoorde! Later is de naam *Eudia* vervangen door *Viking*. Het is niet meer te achterhalen, dus is niet duidelijk welke *Eudia* heeft deelgenomen aan de wedstrijden op de Westeinder plassen.

Wedstrijden

Er is in die tijd wel veel met het jacht gevaren. Op de foto's van de heer Dieperink staat de platgatbotter tijdens de Flevo Race in 1945 onder de naam *Eudia 2/Viking* en op de Loos-

links: Nynke en Hens Jordaan aan het lakken in de loods van Van der Meulen. Het onderhoud valt ze reuze mee

rechts: Een echte botterkop. Het kajuitdak loopt erg rond voor maximale stahoogte op hart schip

midden: Dochter Anne-Fleur met de kinderen tijdens een motortochtje op het voordek

onder: De *Erato* onder gereefd grootzeil en fok op het Heegermeer

naam met deze bijzondere betekenis moest blijven. Zeilervaring met platbodems deden Nynke en Hens op tijdens het vier jaar lang huren van een Vollenhovense bol bij Johannes van der Meulen de vader van Henk, die toen nog een vrij grote verhuurvloot had. De *Erato* is een fijn en snelzeilend schip dat ook goed is te bemannen door twee personen en door de makkelijk strijkbare mast, dan met een doorvaarthoogte van 2,40 m, ook bevaarbaar in andere vaargebieden zoals bijvoorbeeld binnendoor naar het Lauwersmeer via het Bergumermeer of via IJlst naar Franeker en vervolgens naar Harlingen. Varen en droogvallen op het Wad is voor Hens en Nynke het ultieme vrijheidsgevoel en natuurbeleving. Na 25 jaar vaarplezier merk je toch dat bij het ouder worden de spierkracht afneemt. Zo werden al een tijdje geleden LVJ zelfhalende lieren gemonteerd om de fokkenschoten door te zetten. De kinderen en inmiddels kleinkinderen, zijn graag aan boord. Maar het schip overnemen is een stap te ver.

De familie Jordaan heeft 25 jaar lang op dit stukje erfgoed mogen passen. Ze hebben het goed onderhouden en zijn - als zich jongere, enthousiaste platbodemvaarders melden - bereid om het schip over te dragen. Het moeten wel zeilers zijn met het hart op de juiste plaats voor het behoud van maritiem erfgoed. Maar dan vaar je ook in een 90 jaar oude 'dame'. Dat geeft - en dat kan ik uit eigen ervaring met mijn 92-jarige *Antiki* beamen - een heel apart gevoel, dat eigenlijk niet valt te beschrijven - en heel veel voldoening. Altijd staan er wel mensen op de kade die het jacht bewonderen en die vragen stellen om meer over de geschiedenis te weten te komen. Ook dat hoort bij het behoud van maritiem erfgoed. Het doorgeven van een stukje geschiedenis! 🍷

TECHNISCHE GEGEVENS

VAREND MONUMENT ERATO

Loa	9,10 m
Breedte	3,30 m
Diepgang	0,70 m
Grootzeil	26,63 m ²
Fok	9,67 m ²
Kluiver	10,93 m ²